

REVISTA „FAMILIA“ ȘI PĂRȚILE SĂTMĂRENE (I). (1865—1884)

NAE ANTONESCU

Încă de la apariția ei, în anul 1865, la Budapesta, revista *Familia* a arătat un interes stăruitor părților sătmărene. Redactorul revistei, Iosif Vulcan, și-a dat seama că în nordul țării există o viață culturală românească, de vreme ce *Foaia pentru minte, inimă și literatură* a lui G. Barițiu avea colaboratori și abonați sătmăreni. Publicația brașoveană își înceta apariția în februarie 1865 tocmai în anul când începe tipărirea revistei lui Iosif Vulcan. Originile simpatiei revistei față de părțile sătmărene pot fi identificate și în alte situații ale momentului. Una dintre ele, întemeiată pe date obiective și izvoare documentare este aceea a participării cărturarilor de proveniență sătmăreană la constituirea *Societății de lectură* din Oradea, înființată practic în 1852 și al cărei prim bibliotecar fusese poetul Vasile Iuțiu din Dindești. În cadrul acestei instituții de cultură au activat sătmărenii I. Brendușianu, Moise Sora Noacu, Ioan Popdan din Sărvăzel, Dimitrie Sfura din Vezendiu (președinte al *Societății* în 1858), George Marchișiu (care va deveni un însemnat colaborator al revistei *Familia*), Iustin Popfiiu din Lipău. Toți aceștia au fost colaboratori zeloși ai *Diorilor Bihorului* din 1854. În 1858 Petru Bran, întemeiază și el, în Satu Mare, o societate de lectură cu principii și scopuri similare. E de presupus că mulțimea cărturarilor de origine sătmăreană, care activau atît de frumos la Oradea, nu și-au uitat locurile lor de baștină și le-au sprijinit dincolo de posibilitățile oferite atunci, atît de zgîrcit, de altfel, de politica oficială a dominației habsburgice.

Cercetările recente de istorie culturală au scos la iveală faptul că înaintea apariției primului număr al *Familiei* s-a redactat un număr de probă al revistei, așa cum era obiceiul timpului. Chiar în numărul de probă al revistei orașul Satu Mare era prezent cu o corespondență, semnată Moltor (pseudonim neidentificat încă), care scrie o entuziastă pledoarie pentru emanciparea culturală a femeii. „Femeia e vatra familiei, . . . ea e aceea care ne insuflă idei înalte și naționale; cu un cuvînt ea e aceea a cărei influență ca un fior roșu parcurge toată viața omenească . . . Numai o femeie cultă va ști planta în născutul său simburile culturii celei adevărate”¹. Aceasta dovedește că revista lui Iosif Vulcan s-a bucurat de o însemnată atenție din partea cititorilor

¹ Drăghici Mărgineanu, *Contribuții la istoricul apariției revistei „Familia” de a Pesta*, în *Limbă și literatură*, Vol. X. 1965, p. 376.

sătmăreni, ceea ce se va observa și din numărul relativ mare al abonaților, pe tot parcursul apariției.

Revista *Familia* a sprijinit acțiunile culturale ale sătmărenilor printr-o mulțime de procedee, pe care le-a schimbat de la caz la caz, în funcție directă de evenimentul consemnat. Era pe vremea când se discuta mereu despre dezvelirea unui monument, închinat lui Simion Bărnuțiu, colectându-se sumele necesare. Colecta era asociată de obicei diverselor întruniri sau vechilor baluri sătmărene. Așa, revista relatează că în anul 1865 în comuna Sanislău s-a ținut o conferință școlară, ocazie cu care s-au adunat 27 florini și 95 creițari destinați dezvelirii monumentului amintit. Publicația lui Iosif Vulcan laudă exemplul frumos al românilor din comuna fruntașă Sanislău. Este de asemenea evidențiată activitatea fructuoasă a *Societății de lectură* condusă de Petru Bran și se publică o „gîcitură numerică” intitulată *Memorandul din Sătmăr*.

În anul 1869 se preconiza, înființarea unei *Casine sătmărene* sub patronajul [*canonicului*] Ioane Dărăbant. *Familia* susține cu entuziasm ideea. Nu-i uită nici pe careieni și revista consemnează întemeierea unei *Societăți de lectură*, în 1874, la gimnaziul din localitate.

O importanță deosebită acordă revista lui Iosif Vulcan întemeierii teatrului românesc în Transilvania, oferind coloanele publicației sale pentru susținerea și popularizarea ideii în curs de afirmare. *Societatea pentru crearea unui fond de teatru român în Ardeal* a luat ființă în anul 1870, ca urmare a unei îndelungate activități culturale, în școli îndeosebi, dar și prin străduința unor vrednici animatori, entuziaști slujitori ai Thaliei, care în orele de repaos înjghebau echipe de „diletanți”, ce cutreierau orașele și satele provinciei transilvane. Preocupări de sprijinire a teatrului românesc din Transilvania au existat aproape în toate orașele și județele, nenumărate spectacole se reprezentau la Brașov, Sibiu, Blaj, Oradea și în alte centre cu populație care folosea ca limbă maternă româna. Este adevărat că și turneele actorilor români din țara veche, între care cel al lui M. Pascaly, au exercitat o binefăcătoare înrîurire asupra acțiunii, modest începută, de inimoșii cărturari transilvăneni.

Societatea pentru fond de teatru român în Ardeal își ține astfel, după îndelungate conciliabile, ședința de deschidere în 1870, la Deva, ocazie cu care s-au citit statutele și s-a ales Comitetul de conducere al cărui președinte era Iosif Hodoș, iar secretar Iosif Vulcan. Între alte lucrări s-a hotărît ca să se adune fonduri materiale, să fie create filiale ale Societății și să se țină cîte o adunare generală în fiecare an, în cîte un oraș al Transilvaniei, cu scopul de a extinde rețeaua de popularizare. Prima adunare generală, după constituire deci, s-a hotărît pentru anul 1871 la Satu Mare, manifestare ce a avut loc abia în anul 1872.

Mișcarea teatrală sătmăreană este însă mult mai veche. Unele documente o amintesc chiar în secolul al XVII-lea și există mărturii în presa vremii despre anume trupe din Sibiu, Cluj și Oradea, ce dădeau, cu intermitențe, spectacole în orașul de pe Someș. De aceea nu ne vom mira atunci cînd vom constata

că românii sătmăreni au fost printre cei dintii care au sprijinit înființarea *Societății*. În anul 1870 exista la Satu Mare o trupă de artiști diletanți români încurajați de Alexandru Ferenciu, un entuziast intelectual, care a inițiat stringerea de fonduri pentru constituirea unui teatru național român. Aceste fonduri se adunau din veniturile vestitelor baluri de odinioară, foarte cultivate în epocă, în părțile de nord ale țării.

Revista *Familia*, care după constituirea de la Deva, s-a considerat organul oficial al *Societății*, oferă numeroase informații despre adunarea de la Satu Mare, hotărâtă inițial pentru data de 1 iunie 1871. Comitetul de conducere se întrunea lunar în ședință apreciind progresele înregistrate și îndeosebi obținerea fondurilor bănești și crearea de filiale. La o ședință din 19 martie 1871 s-au propus unele modificări în statute, schimbări ce urmau să fie comunicate în cadrul lucrărilor din Adunarea generală de la Satu Mare.

Între timp, publicul sătmărean depunea serioase eforturi de organizare, făcea intense pregătiri. S-a instituit chiar un comitet ce se va ocupa de organizarea și desfășurarea lucrărilor. „Această adunare are să formeze un punct epocal în viața națională a confracților noștri din Comitatul Satu Mare, căci ea este prima adunare românească la dînșii“, scrie *Familia*¹. Mai multe numere ale revistei anunță mereu rodnică activitate a Comitetului de organizare din Satu Mare și, de asemenea, se notează oficial deschiderea ședințelor Adunării generale, actul fiind semnat de către președinte și secretar, datat Pesta, 30 aprilie 1871. Lucrările de pregătire se țineau la Satu Mare în casa avocatului Al. Ferenciu. La una dintre aceste întruniri pregătitoare s-a hotărât, în unanimitate, ca în ziua a doua a adunării generale, să se dea un bal iar venitul să fie vărsat în întregime la casieria *Societății*. Documentele îl atestă ca cel dintii bal românesc în orașul Satu Mare.

În numărul 18, din 14 mai 1871, *Familia* publică programul Adunării generale din 1 și 2 iunie. Programul primei zile se constituie astfel: deschiderea Adunării generale de către președinte, alegerea secretarilor, citirea raportului comitetului, raportul casieriei, instituirea unei comisii cu rol distinct în organizarea lucrărilor. Pentru cea de a doua zi se prevedea autentificarea procesului verbal (document de bază în asemenea ocazii), înscrierea de noi membri, ofertele în bani, stabilirea datei și a locului pentru viitoarea adunare generală și în final concluziile ședinței.

Existau însă și unele obstacole ce se împotriveau ținerii Adunării generale în orașul Satu Mare, între care dificultatea principală o constituie faptul că statutele nu erau încă aprobate de guvern, deși trecuse atîta vreme de la constituirea *Societății*. Pentru acest motiv comitetul a hotărât, aproape în ultima clipă, să amîne ținerea Adunării generale pentru toamnă și anume în zilele de 28—29 septembrie 1871. Cel care întîrziea aprobarea statutelor *Societății* era Ministerul de interne, dar pertractările nu au putut dăra prea multă vreme, încît peste o săptămînă actele fusese investite cu caracter de lege, practic însă era prea tîrziu ca lucrările să poată începe în luna iunie. Într-un anumit

¹ *Familia*, Anul VIII, 1871, nr. 14, p. 165—166.

fel, chiar tineretul studios din Satu Mare era de acord cu amânarea Adunării generale, deoarece în toamna anului 1871 ar fi putut participa și el, în număr mai însemnat. Revista *Familia* lansează de altfel un călduros apel în acest sens tinerimii sătmărene ce studia atunci la Oradea.

Adunării generale din Satu Mare îi revine sarcina importantă de a anunța și filialele nou constituite. Dar când entuziasmul era în toi, alte piedici se interpun și Adunarea generală se amână pentru o dată nedeterminată. Motivele au fost multiple, reținem doar două: în septembrie 1871 se țineau lucrările *Societății academice române*, la care avea obligația să participe Iosif Hodoș, Vincențiu Babeș și Al. Roman, deci trei fruntași cărturari, membri ai Comitetului de conducere a *Societății*. Vincențiu Babeș era casierul Comitetului iar Alexandru Roman unul dintre personalitățile de bază ale *Societății*. Al doilea motiv era neputința de a veni la Satu Mare a lui Alexandru Mocioni (din rațiuni politice), care era vicepreședintele *Societății*. Evident, lucrările se complicau și din cauza stăpînirii oficiale, dar oricum o dată sămînța aruncată în pămînt fertil nu se putea să nu încolțească la timpul oportun. Vestea îmbucurătoare o aduce aceeași *Familia*, neprețuită îndeajuns amică a părților sătmărene, dătătoare de multe speranțe. Adunarea generală se va ține în primăvara anului 1872, în zilele de 1 și 2 mai. Între timp, se însuflețesc și careienii, se pregătesc și ei pentru întîmpinarea mărețului eveniment, se adună fonduri, în biserică se instalează o casă de bani, colecta avînd ca scop „cultivarea poporului român”. În fața unor asemenea acte de curaj și eroism național *Familia* din 10 decembrie 1871 încheie relatarea cu ovațiunea *Bravo fraților sătmăreni!*“

Febra pregătirii lucrărilor continua. Comitetul de inițiativă din Satu Mare reanunță balul românesc programat și se iau măsuri concrete de primire a oaspeților la gară. Același animator Alexandru Ferenciu devine omul organizator, centrul și interesul tuturor acțiunilor iar altul cu preocupări gazetărești (neidentificat încă onomastic), trimite un articol revistei *Familia*, intitulat *Haidam la Satu Mare*, în cuprinsul căruia invită călduros cît mai mulți participanți la Adunarea generală. Ideea balului revine iarăși, se anunță și prețul biletelor precum și încasatorul: Vasiliu Fabianu.

Adunarea generală s-a ținut în zilele de 1 și 2 mai 1872. Evenimentul a trebuit să fie însuflețitor, de zile mari, ocazie cu care s-au manifestat multe din aspirațiile poporului român din Transilvania. În noaptea de 30 aprilie 1872 sătmărenii întîmpină Comitetul central al *Societății* în gara Sătmărel (*Jidani*) și în cea din Satu Mare. Cei doi reprezentanți, Al. Roman și Iosif Vulcan, au fost întîmpinați cu urale în gara Sătmărel. Seara la ora 19,30 și la lumina făcliilor s-a intonat aici *Deșteaptă-te române*, deși trenul a oprit un singur minut. Peste 600 de persoane au pornit pe jos pînă la gara Sătmărel să întîmpine oaspeții. În gara Satu Mare reprezentanții *Societății* au fost primiți de o mulțime entuziastă, cuvîntul de bun sosit fiind rostit de canonicul Ioane Dărăbant. I-a răspuns Al. Roman.

Hotelul „C o r o a n a” a găzduit oaspeții, iar în ziua următoare au început lucrările Adunării generale. Președinte al adunării a fost ales Al.

Roman, care a rostit cuvîntul introductiv, după care, în numele sătmărenilor a vorbit Gh. Lazaru, amintind, între altele înfriurirea binefăcătoare a teatrului și neuitînd să evoce figurile luminoase ale corifeilor școlii latiniste. Telegrama din Oravița, Deva, Dej, sosesc aducînd mesajul de simpatie și participare afectivă la lucrările din Satu Mare. Printre cărturarii însemnați din Satu Mare care au participat la această manifestare se aflau: Toma Șorbanu din Carei, Gavril Lazăr de Purcăreți, luptător memorandist, Petru Bran, Ioane Marcu.

Seara are loc balul românesc din sala hotelului „C o r o a n a” dansîndu-se atunci „A r d e l e a n a” și „R o m a n a”, vechi jocuri românești. Iosif Vulcan, cel care a scris reportajul din *Familia* notează: „Dimineața la șase ore, pe cînd scriu aceste șire, muzica răsună încă, pînă la mine, balul tot durează încă”.¹

În anul 1881 ținîndu-se ședința *Societății* la Baia Mare, comitetul a trecut prin Satu Mare. Unul dintre ei, I.D. publică în *Familia* articolul *Valea Someșului*, reminiscențe de călătorie, oaspeților lăsîndu-le o profundă impresie podul de peste Someș.²

Cum era și firesc revista *Familia* a avut numeroși colaboratori sătmăreni. Cel dintîi dintre ei este Georgiu Marchiș, fost protopop al Careiului și redactor al revistei *Armonia* din Viena. În *Familia* publică nuvela *Orfanii*, în mai multe numere consecutive din anul 1866. Compoziția este o „nuvelă istorică” acțiunea ei petrecîndu-se într-un sat sătmărean în preajma evenimentelor anului revoluționar 1848.³ Autorul era superlativ apreciat de redacția revistei *Familia*. De nenumărate ori i se atrage atenția că a promis publicației o nuvelă, pe care n-o mai trimise, deși insistențele revistei se repetă mereu. La moartea cărturarului, în anul 1848, *Familia* îi relatează ceremonia înhumării și scrie că a fost „unul din cei mai inteligenți preoți ai diecezei orădene”.⁴

Între colaboratorii sătmăreni ai *Familiei* se numără și Vasiliu Popu, animator cultural și cărturar de frunte, fost susținător al *Foii pentru minte, inimă și literatură*, a cărei prodigioasă activitate nu e încă suficient cercetată. În general, colaborarea lui este în legătură cu educația morală a tinerei generații. În anul 1867 scrie *Despre creșterea fetelor* (Anul III, 1867, nr. 9 p. 102—104) și *Adevăratele frumuseși femeiești* (Anul III, 1867, nr. 12, p. 136—139). Alteori avea și preocupări beletristice. Scrie o narațiune cu subiect spaniol *Castelu din Solera*, (Anul IV, 1868, nr. 11, p. 129—130) și firește, potrivit educației clasiciste a vremii, redactează un studiu despre *Viața familială la romani* (Anul IV, 1868, nr. 23, p. 271—272).

În anul 1869 Ioan Bușița publică o suită de articole *Țara Oașului*, o descriere etnografică a regiunii, pagini demne de interes și astăzi.

¹ *Familia*, Anul IX, 1872, nr. 18, p. 216.

² *Familia*, Anul XII, 1882, nr. 13, p. 155--158.

³ *Familia*, Anul II, 1866, nr. 11, 12, 13, 14, 16 și 17.

⁴ *Familia*, Anul XX, 1884, nr. 17, p. 208.

Părțile sătmărene au resimțit sprijinul moral al revistei și n-au întârziat să se aboneze. După doi ani de la apariția, în 1867, sătmărenii cereau numere mai vechi ale publicației. Redactorul îi anunță că stocul s-a epuizat și în consecință nu-i poate servi. Paralel cu numărul abonaților crește și cel al corespondenților. În anul 1867 satul Istrău avea și el unul ca și satul Sătmărel, a căror activitate era deosebit de prodigioasă în acel timp. De obicei corespondenții revistei se recrutau dintre învățătorii, preoții și din comunele noastre.

Uneori revista nu ajungea la destinație, corespondenții și abonații n-o primeau cu regularitate din cauza dificultăților de difuzare din acea vreme. Lui Georgiu Marchiș din Homorod i se comunică că *Familia* i-a fost expediată cu regularitate, dar că probabil se pierde undeva la poștă. Celui din Supuru de Jos i se mulțumește pentru trimiterea abonamentelor așa cum celui din Lipău i se cere urgentarea plății. Revista avea obiceiul să-și publice abonații întocmea liste, aceasta în spiritul unei popularizări eficace. Sătmărenii erau abonați în număr destul de mare. Amintim câteva nume: Magdalena Catoca din Borlești, Ioane Dărăbant din Vetiș, Nina Napoianu din Bixad, Elena Tulcanu din Tăuți, Terezia Ferențiu din Satu Mare, Iulia Marchiș din Homorod, Teodor Pop din Ortelec, Lucreția Iuhas din Supuru de Jos, Elisabeta Szabo din Tiream, Ladislau Pop, judecător în Satu Mare.

Culegerile de folclor literar erau o obișnuință a revistei orădene. În anul 1871 se publică *Doine populare* culese de Paulina Pelle din aria Băii Mari și Satu Mare. Peste doi ani se cere folclor din Negrești iar corespondentul nu întârzie să trimită o baladă locală, redactorul cerînd și datine și obiceiuri din partea locului. În anul 1874, I. T. Fane publică *Irodia*, baladă populară din Satu Mare. Același autor tipărește și *Ziua de Sîngeorz la sate*. Tot în anul 1874, I. T. Fane publică *Doine populare din 1848—1849*, culese din Țara Oașului, care reflectă aspecte revoluționare din activitatea lui Avram Iancu, poezii ce atestă largul ecou de epocă al conducătorului — tribun din Munții Apuseni.

Portul românesc sătmărean atrage și el atenția revistei prin particularitățile sale distincte. Ioane Selagianu, profesor în Beiuș, originar din Moftinu Mic, serie în 1867 un studiu intitulat *Poporul român și portul lui*, pe care-l publică în *Familia* din acel an și propune reproducerea în paginile revistei a unui tablou general reprezentînd țărani în port popular din regiuni diferite. Pentru a ilustra frumusețile portului sătmărean autorul propune cite o pereche de români din Santău, Homoroade, Bixad și Tarna.

O atenție deosebită a acordat revista *Familia* cărturarilor sătmăreni. Cu ocazia morții lui D. Sfura, redactorul revistei publică articolul *Memoria lui Dumitru Sfura* și-i tipărește unele poezii, dintre care amintim *Grînele vara se coc*, versuri ce și astăzi le cîntă la petreceri bătrînii din satele noastre.¹ *Un jubileu în Sătmăr*, relatează sărbătorirea lui Toma Șorbanu din Carei.²

¹ *Familia*, Anul V, 1869, nr. 43, p. 505—506.

² *Familia*, Anul XV, 1879, nr. 65, p. 430.

Se anunță și căsătoria lui Ioane Marcu în 1879, nunta fiind la Șomcuta, ocazie cu care s-a jucat „danțul miresii“ strângându-se 50 fl, care au fost destinați jumătate pentru fondul societății „Petru Maior“ iar ceilalți pentru ajutoarea „medicinistului“ Ludovic Meheșiu, student la Universitatea din Budapesta. Peste o lună revista *Familia* consemnează adresa de mulțumire a societății românești din capitala Ungariei.

Activitatea lui Petru Bran în orașul Satu Mare a fost mereu în atenția revistei. Mereu se subliniază sentimentele românești ale acestui profesor cărturar și se protestează împotriva uneltirilor oficialităților care au reușit totuși să-l alunge din protopopiatul Sătmarului. Prelatul episcopiei de Gherla s-a lăsat prea repede convins de argumentele interesate ale reclamantilor. *Familia* reproduce știrea după presa maghiară care se revoltă și împotriva existenței catedrei de limba și literatura română de la gimnaziul din Satu Mare. În anul 1874 P. Bran se pregătea să tipărească volumul de versuri *Mărgăritare*. Revista *Familia* îi publică o *prenumeratie*, anunță prețul și recomandă cartea. Peste alte câteva numere revista precizează că termenul de abonare al cărții s-a prelungit. După ce cartea a apărut, I. G. Bariț, în cadrul rubricii *Masa de citire*, aduce o aspră critică, de pe poziții negativiste, *Mărgăritarelor*. Astfel, prima carte românească tipărită în Satu Mare nu are parte de o critică favorabilă. Replica lui Petru Bran n-a întârziat să apară și în anul următor, tot revista *Familia* găzduiește răspunsul autorului. În anul 1880 se anunță apariția broșurii lui Ioane Marcu, *Declarațiune în cauza limbei române d'in partea inteligentei romane d'in comitatul Satu Mare*, care a fost înaintată Academiei Române cu scopul de a lua cunoștință de vederile ortografice ale acestui „bărbat luminat în spirit“ după cum se exprimă Vasile Lucaciu.

Familia anunță cu vădită satisfacție numirea lui Vasile Lucaciu la catedra de limba și literatura română din Satu Mare, în anul 1878, postul devenit vacant prin moartea în 1877 a lui Petru Bran. Trei ani mai târziu revista anunță o „prenumeratie“ la cartea lui Vasile Lucaciu „*Instituțiuni filosofice*“, care a apărut în luna noiembrie a aceluiaș an, în Satu Mare. Revista orădeană manifestă simpatie față de autor și în 1884 îi anunță apariția cărții a doua, *Metafizica*.

Și soarta învățătorilor sătmareni a intrat în preocupările revistei *Familia*. În anul 1880 revista arată că dintre cei care au absolvit cursul preparandial s-au întors învățători în satele Oar, Iegheriște și Bicău. În anul 1881, la conferința de la Seini, Georgiu Marchis propune înființarea unei reuniuni a învățătorilor români din comitatul Sătmar. Revista *Familia* notează că statutele sînt elaborate, dar ar trebui discutate în Adunarea generală din 1881 de la Baia Mare, odată cu ședința *Societății pentru fond de teatru*.

Familia menționează și ședința reuniunii învățătorilor sălăjeni ținută în Santău în anul 1884 sub conducerea profesorului Gavril Trip. Se mai relatează și despre o adunare a învățătorilor ținută la Pomi în 1884. Inițiatorul acestei reuniuni a fost același Georgiu Marchis, amintit mai înainte. Secretar

al reuniunii a fost ales Vasile Lucaciu. În timpul banchetului a cîntat vestitul cor din Roșiori.

Un spațiu larg a acordat revista descrierii vechilor baluri sătmărene. Cel dintîi bal românesc menționat a fost cel din Bixad din anul 1869. Revista îl anunță într-o corespondență din Țara Oașului semnată „S o m e ș a n u l”. Venitul a fost destinat tinerilor studioși lipsiți de mijloace materiale. Revista face și o „socoteală publică” al acestui bal al Bixadului. Un alt bal este menționat în orașul Satu Mare în anul 1874, organizat de tinerimea română ce studiază la institutele de învățămînt din Budapesta. Venitul a fost planificat pentru ajutorarea întemeierii gimnaziului din Seini. O altă petrecere populară, relatează revista, la Pomi. Se amintește și de faimoasa muzică de pe vremuri, cea a lui Nuțu din Șomcuta, mereu pomenită de presa timpului. O altă petrecere asemănătoare s-a organizat în Vișmort (Roșiori), ocazie cu care s-a recitat poezia *Nepotul lui Traian* de Iosif Vulcan.

Amintim și un alt bal la Bixad în anul 1884, dat în scopuri filantropice. La acest bal Vasile Lucaciu a prezentat un proiect de stat pentru înființarea reuniunii femeilor române, care avea, între alte scopuri și pe acelea de a cultiva sentimentul național, cultivarea limbii materne și sprijinirea literaturii române. O asemenea petrecere s-a organizat, tot în același an, în satul Lipău, avînd ca principal scop stringerea de fonduri pentru ridicarea unui monument închinat lui I. Popfiu „acelui bărbat plin de merite, care în viața sa a aprins și a susținut focul iubirii de națiune în piepturile tinerilor sătmăreni”.¹

În secolul trecut preoții români au jucat un însemnat rol cultural și politic în viața publică a românilor sătmăreni. Majoritatea lor au fost cărturari care au luptat pentru realizarea idealului de unitate națională. Amintim printre ei și pe Vasile Patcașiu din Hotoan, care a întocmit o „cronică a Hotoanului”, după anul 1880, amintind în ea și despre ecoul în aceste părți al morții lui M. Eminescu. De asemenea, Antoniu Băliban din Unimăt, memorandist, secretar al lui Gh. Pop de Băsești, avînd și cunoscute preocupări literare.

Familia a fost o revistă eclectică, de nuanță enciclopedică. De aceea în cuprinsul ei vom găsi tot felul de informații, unele mai curioase decît altele. Și pentru ținuturile sătmărene revista folosește același procedeu de alegere a corespondențelor, Astfel amintește de gerul din anul 1866 din luna mai, sau o dramă sentimentală din comuna Sanislău, din 1874.

Orice știre mai interesantă era binevenită pentru redacția revistei. Corespondentului sătmărean din anul 1879 i se cer informații cu privire la tot felul de activități din nordul țării. Atunci cînd corespondențele scad, redacția cere justificarea tăcerii. Așa se face că în luna iunie a aceluiași an se relatează nenorocirea din Păulești trecînd peste Someș un grup de 37 lucrători, în mijlocul rîului s-a rupt funia podului plutitor și astfel 17 oameni au fost înecați. O altă informație, din același timp, se referă la apariția lăcustelor în părțile sătmărene. Interesantă este și știrea intitulată *Cules de vii cu baio-*

¹ *Familia*, Anul XX, 1884, nr. 33, p. 397.

neta, referitoare la apariția, în hotarul comunei Pir, a filoxerei. Revista scrie că Ministerul comerțului a hotărît ca din aceste vii să nu se vîndă struguri, de aceea a trimis acolo un batalion de ostași pentru supraveghere. În anul 1879 se amintește și de apariția lupilor în orașul Satu Mare pentru care revista cere arme de luptă pentru locuitori. O altă știre interesantă, tot din Satu Mare: o bătrînă calvină se pregătea de moarte și voind să se deprindă cu viața „de dincolo” și-a cumpărat un coșciug, în care se culca din cînd în cînd. Cum moartea nu venea, bătrîna a tăiat niște porci și neavînd alt vas a sărat cărnurile în sicriu. Am putea aminti apoi că cititorii sînt informați și de proiectul căii ferate Carei—Zalău, prin Acîș.

În presa vremii era obiceiul ca logodnele, căsătoriile și decesele să fie curent anunțate. Revista *Familia* nu a fost străină nici ea de acest procedeu. Revista își făcea un merit din publicarea acestor anunțuri, pe care le cultiva cu stăruință. Asemenea date din viața oamenilor erau consemnate și pentru părțile sătmărene, aproape pentru toate localitățile. De obicei la aceste nunți se juca: *Danțul miresii*. Iată o relatare a *Familiei* despre o cununie din Băbășești din anul 1884: „Danțul miresii s-a jucat în folosul școlii din localitate și s-au adunat 18 fl. Iată o idee bună, ce ar trebui imitată la toate nunțile românești, căci astfel s-ar putea aduna sume frumusele pentru scopuri filantropice”.¹

Cam aceeași atenție acorda revista *Familia* și anunțării deceselor persoanelor mai cu vază sau cu importante roluri culturale din viața românilor sătmăreni. Informații numeroase găsim în cuprinsul revistei despre moartea unor personalități culturale ale ținutului, cărora revista le evoca în termeni elogioși activitatea.

Prin tot ceea ce a întreprins revista *Familia* pentru părțile sătmărene, prin atenția cu care a sprijinit activitatea culturală a românilor din aceste părți nordice ale țării ea se înscrie ca organul de presă cel mai avizat și cu circulație în secolul trecut în comitatul Sătmarului.

---

¹⁹ *Familia*, Anul XX, 188, nr. 410, p. 118.

LA REVISTA „FAMILIA“ E LE REGIONI DI SATU MARE

(Riassunto)

La rivista „*Familia*“ éd apparso nell'anno 1865 a Budapest. La pubblicazione ha manifestato un grand interesse per le regioni di Satu Mare. Nelle sue coloni sonno state publicate varie corrispondenze di Satu Mare, molte di folclore, notizie sul theatro romeno; *Familia* ha appoggiatto le azioni degli eruditi Petru Bran, Ioane Marcu e Vasile Lucaciu. Un grand numero degli abbonati hanno appoggiatto la rivista. Il prezente studio mette in evidenza tutti questi aspetti.